

דלכן ניצולו דניאל חנניה מישאל ועזריה, ואברהם אבינו במסירות-נפש בפועל ממש, שהיו בתכלית תוקף האהבה דבכל נפשך – בכל ממש, ואתיחדו בדקא יאות. ואמרו (בפע"פ קיא.) דשר של אש הצילם, היינו כידוע ד'בכל נפשך' הוא דרגא דיצחק, ומהתעוררות יסוד האש שבגופו בהתלהבות בא מסירות-נפש. וזהו 'אף על פי שאש יורד מן השמים, מצוה להביא מן ההדיות' – כי ממנו הוא ההתלהבות כל כך, ועל ידי זה מעורר אש שלמעלה, כטעם ד' צלך ושופע באש שלו, ועל ידי זה ניצולו מן האש; דאש שלמעלה אש אוכלת אש, ונאכלת גם כן אש התלהבותו שלא יתלהב גופו ויתבטל ממציאיותו לגמרי בשביל תוקף האהבה, רק מתמלא מאש שלמעלה ומתמלא משפע וחיות מחדש, כמו חולת אהבה, כשמתמלא תאותו נרפא מחליו, כעובדא דסוף פרק בן סורר ומורה (סנהדרין עה.). משא"כ בשלא תתמלא תאותו אז הוא מסוכן, כדאיתא התם. רק השי"ת מבטיח להיות נמצא לקוראיו באמת, וממה נפשך, אם הוא באמת בכל נפשו – ודאי מתמלא תאותו, ואם לאו – אינו מסוכן... (מתוך 'דובר צדק' עמ' 92).

עוד בעניני קרבנות

'להבין ענין הקרבנות, למה צוה השי"ת שאם האדם עשה היפוך מרצונו ית' ולא הלך ביושר, יקריב קרבן ומתכפר לו, ששוחטין אותה ומקריבין אותה על המזבח, ובוזה האדם מתכפר, ולהבין ענין זה הכפרה –

אך עיקר הכפרה הוא הוידוי והתפילה שהאדם מתפלל לפני השי"ת, כי באמת מצד השי"ת אין שום חטא נוגע כלל, כדכתיב (איוב לה) אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו. אם צדקת מה תתן לו וגו' – כי כל חטא הוא רק מצד האדם.

ואדם הראשון לא הותר לו לאכול בשר, מפני שאז היה עוד קודם הכשלון, לא היו נכללין הברואים זה בזה. אכן בנח שהיה אחר הכשלון והתיקון, הותר לו לאכול בשר, שיתכללו הברואים זה בזה. ומזה יש כל השכחות בעולם – כי כשאדם עושה חלילה היפוך מרצון השי"ת, בזה מוריד כל הברואים, וכשעושה תשובה – נתעלו כל הברואים.

ולכן כשאדם חוטא ומקריב בהמה שהיא מדרגה קטנה מצורת אדם, והכהן והבעלים מתפללין על הקרבן שיעלה לרצון לפני ה', ועל ידי עבודת הכהן נכללת הבהמה בשור אשר במרכבה, כדאיתא בזהר הקדוש (פינחס רמ:).

וזה שאיתא במדרש (תנחומא תצוה יג), ראה מה היו הקרבנות בשעה שהיו קרבין, כל מה שהיה מתקרב מן מינו, היה מברך את מינו – היינו, מחמת שמגביה כל הברואים בזה הקרבן עד שאפילו התפיסה האחרונה שהיה מתחילה נחשבת לחטא, גם כן מתנשאת עד השי"ת, לכן נתברך כל העולם' (מי השילוח ח"ב ויקרא).

דף קו

זוהא איכא לספוקא במנחת נסכים... כי קא מסתפקא ליה באה בגלל יחיד... באה בגלל עצמה... טעונה לבונה... באה בלוג... טעונה קמיצה... מלשון רש"י (בסד"ה כי קא 'דודאי ידע שלא נדרה'. ועב"ח) יש לדקדק שמדובר שאותו נודר זכור שבודאי לא היה בדעתו על מנחה כזו. ומובן לפי זה מדוע הרבו

בגמרא בטעמים – כי נקטו סימנים שונים לבאר שאם ייזכר באחד מן הסימנים הללו, כגון שזכר שלא נדר מנחה שאין בה לבונה – יצאה מנחת נסכים מידי הספק. ולפי דעה זו אם אינו זכור כלל – צריך להסתפק גם על מנחת נסכים. ואולם מלשון הרמב"ם משמע שכל אלו משמשים טעמים לכך שמן הסתם כשפרש, לא פרש אלא אחת מחמשת מנחות נדבה ולא מנחת נסכים (זבח תודה).

'במותר להכניס חולין לעזרה קא מיפלגי; רבי סבר אסור להכניס חולין לעזרה...'. ואם תאמר, יקדיש את החולין לבדק הבית ויכניס לעזרה כדרך שמכניסים שאר הקדשות לעזרה, כשם שהיה שם גפן של זהב וכל המתנדב גרגיר מביא ותולה בה [ואין חילוק בין מיני אכלים לשאר דברים]? ויש לומר כיון שיש עמו מנחה גמורה, הרי נראה כקרבן ואין להתיר להכניס אף בקדשי בדק הבית (תוס' לעיל פ:). או גם יש לגזור שלא יאמרו יש פדיון למנחה (עפ"י תוס' זבחים עז:).

'ע"ב רב אשי אמר: בקטן והביא גדול קמיפלגי, רבנן סברי קטן והביא גדול יצא, ורבי סבר לא יצא...'. – וטעם האמוראים הקודמים שהוצרך להתנות אם לחובה אם לנדבה, וקומץ פעמיים – הגם שלדעת חכמים קטן והביא גדול יצא – כי לא אמרו חכמים אלא בדיעבד, אבל לכתחילה יש לו להביא כפי שנדר, הלכך לכתחילה אין לו תקנה אלא באופן של תנאי. ורב אשי סובר כיון שהוא בספק דנים זאת כבדיעבד, שיכול להפריש גדול [וכן פוסק הרמב"ם] (עפ"י אור שמח מעשה הקרבנות טז, ט. וע"ע במובא להלן קז:).

והגורלות הפלנו על קרבן העצים – רבי אומר עצים קרבן הם...'. – 'אולי רבי דריש הכתיב, אבל הקרי כאן קרבן – הקו"ף בקבוץ ולא בקמץ-קטן' (מהגר"א נבנצל שליט"א). וצ"ע הלא רבי נקט יש אם למקרא (ע' מכות ח. ועתוס' שם שמבואר אפילו אם המסורת מיושבת יותר בפשט הכתוב). ונראה שקרבן וקרבן היינו הך.

ככתבם וכלשונם'

'פירשתי ואיני יודע מה פירשתי – יהא מביא עד שיאמר לא לכך נתכוונתי' – 'שאלה: אשה נדרה בעת צרה סך מה לצדקה, ואינה זוכרת אם אמרה לאבות העולם זיע"א, או ליחזקאל הע"ה, או לעזרא הסופר ע"ה, או לרמב"ם זיע"א – כי לקופות אלו רגילה לידור, ורק עתה שכחה למי מהם נדרה ושואלת מה לעשות לצאת ידי חובתה. יורנו ושכמ"ה. תשובה: הקופות הנזכרות יש לכל אחת עניי עיר מיוחדת שזוכים בה, וכתבתי בס"ד בתשובה דאין רשאי האדם לשנות מקופה זו לקופה זו, כי כל עניי עיר עיר אחת זוכין בקופה השייכת להם... ועתה אשיב על נידון השאלה הנזכרת, כי ראיתי בהספק הזה עצמו הובא בחתם סופר (י"ד סי' ר"מ) שנשאל באחד שעלה לספר תורה ונדר סך מה לצדקה אחת מהקהלות-קדש שבעיר... ובסוף דבריו כתב, וזו לשונו: ועל הנידון שלפנינו ע"כ משום ספק איסורא צריך לשלם לכל הצדקות כולם, עד שלא ישאר לו שום ספק, דומיא מה שאמרו במנחות (קו ע"ב) פרשתי ואיני יודע מה פרשתי, יהא מביא עד שיאמר לא לכך נתכוונתי. וכיון שבררנו דצדקה נמי ספיקא לחומרא, אם כן דינו לענין זה כמו הקדש

ממש, והיינו שאנו מורין לו כך, אבל פשיטא שאי אפשר לכופו על זה, אלא אם ירצה מניח ביניהם ומסתלק. כל זה נראה לי להלכה מהראיות שכתבתי לעיל. עד כאן לשונו יע"ש.
 ואנא עבדא נראה לי בס"ד, כיון דאין לכל קופה עניים מבוררים, וגם איכא מאן דסבירא ליה דיכול לשנות מעניים לעניים, אע"ג דלא קיימא לן הכי לענין הלכה, מכל מקום כי האי גוונא שהנודר הוא נותן סך שנדר ושכח למי נדר, תביא האשה הסך לבית-דין, ואז הב"ד יחלקו הסך לקופות אלו שהיא מסתפקת בהם, כדין ממון המוטל בספק, דיחלוקו. והב"ד יקחו שטר מחילה מיד הממונים של כל קופה וקופה, על שם האשה הנודרת, בעת שיתנו להם חלק הקופה המגיע לפי החלוקה. כן נ"ל להורות, ואין הפנאי מסכים להאריך בזה. והשי"ת ברחמיו יאיר עינינו באור תורתו, אכ"ר' (שו"ת רב פעלים ח"א יו"ד מג. וע"ע חדושי רעק"א כאן).

'מעלת כבוד התלמיד אשר נשאו לכו לשוב בתשובה שלימה, ובודאי קבלהו השי"ת, כי גדולה תשובה, כדאיאתא בסוף יומא וברמב"ם פ"ז מתשובה, ויהיה לו שלו' וברכה כל הימים.
 בדבר רצונו לידע איך לקיים מצות השבה בגנבת ממון, בפרטים שציין באותיות; הנה מה ששאלת באות א'...

ומה ששאלת באות י"ב שברי לך ששכחת הרבה גנבות שעברת – הנה נראה לע"ד שצריך אתה ליתן לצרכי רבים כל כך עד שיצא הספק מלבך – שיש ללמד זה מהא דמנחות דף ק"ו מדין נדר ששכח כמה פירש, שצריך ליתן עד שיאמר לא לכך נתכוונתי. ולא גרע חיוב השבה דגול מחיוב קיום נדרו. אך חששות בעלמא שמא שכח, אין להחשיב זה לספק כלל אלא אם יודע ששכח ואינו יודע כמה, או קרוב לו ששכח' (מתוך שו"ת אגרות משה חו"מ ח"א פח).

דף קז

ודלמא נסכא... דאמר מטבע... נחושת – לא יפחות ממעה כסף: תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר:
לא יפחות מצינורא...'. התוס' במסכת שבת (ז. ד"ה לא) תמהו מדוע כשנדר נחושת לא יפחות ממעה כסף, והלא יש מטבע פחותה מן המעה – פרוטה של נחושת.
 הנה לכאורה אפשר לפרש דברי המשנה שמדובר באומר 'מטבע של נחושת', וקצרו בגמרא ופרשו זאת בזהב ובכסף שאמר 'מטבע', והוא הדין בנחושת.
 ולפי זה אפשר גם כאן להעמיד במקום שאין נוהגת שם פרוטה של נחושת [והיו קיימים מקומות כאלו. ע' ב"מ מד:], ולכך לא יפחות ממעה כסף שהיא המטבע הפחותה. וכשם שלענין 'מטבע כסף' העמידו כשאין מטבע פחותה מדינר, כמו כן יש להעמיד בבבא דנחושת אלא שקיצרו (כן כתב לתרץ קושית התוס' בהגהות 'בן אריה' כאן. וע' גם ב'לקוטים' שעל המשניות. וצ"ע, הלא סביר שמטבע של נחושת, תהא איוז שתהא, וזלה ממטבע הפחותה של כסף, ואם כן מדוע לא יפחות ממעה כסף, היה צריך לומר לא יפחות ממטבע הקטנה ביותר).
 ויש מתרצים קושית התוס' שאין דרך להתנדב שוה פרוטה, ולכך לא יפחות משיעור מעה-כסף שהוא דבר חשוב (ריטב"א שבת ז. וכן כיוון בשפ"א כאן).
 לפי דרך זו אין צריך לומר שר' אליעזר בן יעקב חולק על משנתנו, כי הוא מדבר ב'נחושת' סתם, ובוה משערים בצינורא. ומשנתנו לא דנה בכך, כאמור (כן כתוב ב'לקוטים' שעל המשניות וב'חדושי הגרי"ו' בדעת הרמב"ם שהביא דין משנתנו. אלא שצ"ע לפי"ז מדוע לא הביא גם דין דראב"י).

יש מי שצדד [לולא דברי רש"י] שיכול להביא אף משני מינים (חדושים ובאורים יא.ד).

וצ"ע לר' יהודה כנ"ל.

'מיני מנחות' – שתי מנחות משני מינים.

דף קו

קעו. א. באלו דינים נוגעת השאלה האם במקום הספק לאדם כמה עשרונות נדר, יכול הוא להביא מנחה גדולה שנכללת בתוכה הכמות שנדר, אם לאו?

ב. 'הרי עלי עצים למזבח' / 'הרי עלי לבונה' / 'הרי עלי למזבח' – מה דינו? ומה הדין כשפרש בנדרו מה להביא ועתה אינו יודע מה פרש?

א. הבאת כמות גדולה (ששים עשרון) כדי לצאת ידי נדרו, כשאינו יודע כמה נדר, תלויה בשאלות דלהלן; – ראשית כל תלוי הדבר אם קבע מנחתו בכלי אחד אם לאו, שאם קבע הרי לדעת רבי קביעות דמנא – מלתא היא, הלכך צריך להביא מה שנדר בכלי אחד ואינו יכול לחלקו לכלים קטנים. יש לדייק שזה רק לדעת רבי אבל לרבנן – לאו מלתא היא (ערש"י במתניתין קד: ובמפרשים. וכן כתבו בשיטת הרמב"ם).

ואם לא קבעם בכלי אחד – יכול להביא ששים עשרונות בששים כלים, ומתנה שהכמות שנדר תעלה לנדרו, והשאר – מנחת נדבה.

כאשר מביא כמות גדולה בכלי אחד לצאת מידי ספקו – אזי, אם מתנה שכל הכמות העודפת תהא לחולין – באנו לשאלת הכנסת חולין בעזרה [שרב חסדא רצה לתלות בה את מחלוקת רבי ורבנן, ורבה כ"ג תוס'] אמר שלדברי הכל אסור הדבר].

א. באופן זה, הקמיצה צריכה להעשות על דעת החלק שנתקדש בלבד ולא על החולין (עפ"י רש"י. ואולי מסתמא הכי הוא וא"צ מחשבה מפורשת).

ב. גם אם מותר להכניס לעזרה, אין יכול לעשות כן אלא לדעת חכמים שלכל עשרון נותן לוג, אבל לראב"י שלעולם נותן לוג אחד בלבד, הלא אם נדר פחות מששים נמצאת מנחתו חסרה שמן, שהרי חלק ממנו בלול עם חולין (עפ"י תוס').

ג. לדעת האוסרים להכניס חולין בעזרה, נחלקו הראשונים אם מהתורה אסור או מדרבנן (ערשב"ם ב"ב פא: שני פירושים; ראשונים שם ובחולין קל: תוס' ור"ג לעיל מה).

ואם מתנה שהכמות העודפת על הנדר – אם ישנה – תהא לנדבה; אזי, לרבה תלוי הדבר בשאלה האם מותר לערב חובה בנדבה, שלחכמים מותר ולרבי אסור.

צריך עיון להלכה, האם מותר לערב חובה בנדבה. והרמב"ם השמיט זאת (עפ"י שפת אמת). ולדעת המתירים כך יעשה: יקמוץ שני קמצים אחד לשם חובתו הראשונה ואחד לשם מנחת נדבה [והקומץ – בדעתו של כהן תלוי, הלכך יאמר שקומץ ראשון יהא כולו מחלק החובה, והשני – כולו של נדבה]. וצריך להקטיר תחילה הקומץ שקמץ לשם מנחת החובה ואח"כ הקומץ השני, ומתנה שאם כל הכמות היא של חובה והרי ע"י קמיצה הראשונה נעשה כל השאר 'שיריים', יהא הקומץ השני כעצים בעלמא. [אבל להפך אי אפשר, שאם יקטיר תחילה הקומץ שקמץ לשם נדבה, שמא כולה חובה והרי נחסרו שיריי המנחה בין קמיצה להקטרה, ושוב אין יכול להקטיר עליהם הקומץ]. ואולם תנאי כזה שנוי במחלוקת ר' אליעזר וחכמים, האם ניתן להקטיר שירים בתורת עצים.

אך גם לחכמים יש תקנה אחרת – להפריש עשרון נוסף על הששים בכלי אחר, וכשקומץ ממנו מגיעו לכלי הגדול (וערש"י ותוס' בפרטי הנגיעה. וע"ע מלאכת יו"ט).
 אמנם גם לדעת הסובר שאפשר להעלות השירים לשם עצים, עדיין אין יכול לעשות כן אלא לדעת חכמים שלכל עשרון נותן לוג שמן, אבל לראב"י שנותן לוג אחד לכל מנחה, בין גדולה בין קטנה, הלא עדיין הוא בספק שמא נדר מנחה של ששים ודינה בלוג אחד, שמא נדר פחות מכן, והלא יש כאן שתי מנחות וצריך שני לוגין. (ולראב"א – בשאלה זו נחלקו רבי וחכמים).
 אופן נוסף אפשרי, לא בדרך תנאי וללא שתי קמיצות, ואעפ"כ אפשר שיוצא ידי נדרו, לפי הדעה שהנודר קטן והביא גדול יצא (ובזה נחלקו רבי וחכמים לדעת רב אשי, כפי שנחלקו בדבר לענין זבח).
 א. פסק הרמב"ם (מעה"ק טז) כחכמים, שקטן והביא גדול – יצא.
 ב. ישנו אופן נוסף – להביא ששים בכלי אחד ועוד עשרון בכלי אחר, ולהתנות שהנותר על הנדר הקודם, אם ישנו, והעשרון הנוסף בכלי השני – יהא בא בתורת נדר אחר, ואופן זה אפשרי אף למ"ד אסור לערב חובה בנדבה, כי הלא שתי חובות הן – אלא שאין לנו לעשות תקנה זו, משום 'טוב אשר לא תדור' (עפ"י תוס').

ב. 'הרי עלי עצים' – לא יפחות משני גורי עצים – שתי בקעיות גדולות, שהיו מעלים על המזבח עפ"י רש"י.

נדר 'עץ' – יביא גור-עץ אחד (תוס' עפ"י שקלים יא).
 לדעת רבי, הרי זה קרבן גמור וטעון קמיצה (רבא. והשירים נשרפים על המזבח. תוס') ומלח והגשה. ולדברי רב פפא טעונים עצים אחרים להבעירן, כשאר כל קרבן.
 משמע בפירוש רגמ"ה שלרבי אין השיעור בשני גזירין אלא מלא קומצו יקטיר (וכיוון לסברא זו בשפת-אמת. ע"ש). ואולם התוס' (כ:) הביאו מהתוספתא שגם לרבי מביא שני גזירין (וע' ב'הדושי הגרי"ז').

'לבונה' – לא יפחות מקומץ (והריים ממנו בקמצו... ואת כל הלבנה – מקיש לבונה להרמה דמנחה).
 [נחלקו החכמים (בשקלים יא) האם שיעורו לפי יד הבעלים או לפי יד הכהן].
 'הרי עלי למזבח' – יביא לבונה, שאין לך דבר שקרב כולו לגבי מזבח אלא לבונה.
 פרשתי ואיני יודע מה פרשתי – יביא כל דבר שקרב לגבי מזבח (היינו עולת בהמה ועוף, מנחת נסכים ולבונה ויין בפ"ע) וע"פ למאן דאמר מזולפו ע"ג האשים) ואעפ"י שאינם קרבים כולם. וערש"י, שאפשר שאותו פרש.

דף קז

קעז. מהם הכללים העולים מפרטי ההלכות בסוגיא, אודות נדרים סתמיים, שלא פורשו בהם הכמויות?
 הנודר דבר למקדש ולא פרש הכמות – יש לילך אחר המשמעות המנימלית האפשרית, הן מבחינת המשמעות המילולית הן מחמת שימושי הדבר, או שאר נסיבות וגורמים אחרים, כגון:
 'הרי עלי מטבע כסף' – חייב ליתן המטבע הפחותה ביותר היוצאת במקומו. 'כסף' – חתיכת כסף (= לשון-כסף; פלטה).
 א. יש אומרים שמביא חתיכה שניתן לעשות ממנה כלי מנימלי (עתוס'). ויש מחמירים להרבות עד שיאמר לא לכך נתכוונתי (עפ"י רמב"ם, וע' במפרשים).